

EL BON PASTOR

Revista per a preveres

Jo sóc el bon pastor: conec les meves ovelles, i elles em coneixen a mi, tal com el Pare em coneix, i jo conec el Pare. I dono la vida per les ovelles.

Número 108

Febrer 2019

Any X

Pòrtic.....	3
ARMAND PUIG I TARRECH	
Proposta de Creixença.....	7
DANIEL PALAU VALERO	
Un sol cor i una sola ànima.....	10
«Els Sants Metges»	
NORBERT MIRACLE I FIGUEROLA	
Presents com el llevat	12
Del “jo” impermeable al “jo” porós a Déu	
JOSEP GIL RIBAS	
Deixebles de l’Evangeli	14
El Cardenal Francesc d’Assís Vidal i Barraquer.	
La dignitat de la consciència (II)	
MANUEL M. FUENTES	
Rentar els peus.....	17
Les Xarxes Socials	
JORDI CALLEJÓN	
Reclinats sobre el pit del Senyor.....	19
El valor espiritual del vincle jurídic de la incardinació	
DAVID CODINA	
Un bisbe ens parla.....	22
Mons. Jaume Traserra	
XAVIER NOVELL i GOMÀ	
Hem vist, hem llegit.....	24
Pau VI, Evangeli i alegria	
BERNABÉ DALMAU	

Equip de redacció Agustí Borrell, Norbert Miracle, Xavier Morlans, Daniel Palau, Joan Planellas, Armand Puig.

Correcció lingüística Joaquim Claver **Disseny original** Animaset

Dipòsit Legal T- 1085 - 2014 revistaelbonpastor@gmail.com www.elbonpastor.cat

Si voleu col·laborar econòmicament en el sosteniment i difusió de la revista podeu fer els vostres donatius a

La Caixa 2100-0272-33-0101212882

Moltes gràcies

Pòrtic

ARMAND PUIG I TÀRRECH

Rector de l'Ateneu Universitari Sant Pacià

El primer número de la revista on-line per a preveres EL BON PASTOR va sortir el mes de gener de 2010, com a fruit de l'Any Sacerdotal de 2009, promulgat pel Papa Benet XVI. La visita del Cardenal Humes, aleshores Prefecte de la Congregació del Clergat, va ser-ne el detonant immediat. Més enrere, el model històric era el del Canonge Cardó, el qual, l'any 1926, va iniciar una revista per a preveres que es va estroncar per mor de l'esclat de la Guerra, el juliol del 1936. El nom de la nostra publicació prové precisament de la publicació del Dr. Cardó. Han passat nou anys, i la nostra revista ha aparegut onze vegades cada any, la qual cosa fa que ja s'hagi superat la xifra de 100 números.

El format i les seccions no han variat en aquests nou anys. S'ha procurat que diversos temes relacionats amb la vida del prevere (Església, pastoral, litúrgia, Bíblia, espiritualitat, actualitat, cultura) i que la paraula d'un bisbe ressonessin en cada exemplar de la revista. També s'ha procurat que els col·laboradors de la publicació fossin preveres, tant diocesans com religiosos. Des del començament volíem que EL BON PASTOR fos un espai d'expressió de les opinions i inquietuds, goigs i anhels, dels preveres que acceptessin de participar en la revista. Amb sensibilitats i estils diferents, tots ells impregnats d'un admirable

esperit de comunió sacerdotal i interdiocesana, més de cent-cinquanta preveres s'han vingut a escriure en EL BON PASTOR durant aquests nou anys. D'aquesta manera s'ha visibilitzat la fraternitat presbiteral, en la mesura que cadascú ha enriquit els altres amb els dons que posseïa.

Llegir la nostra publicació ha estat, d'altra banda i cada vegada més, una mena d'examen de consciència referit a la vida sacerdotal: la paraula de l'altre ajuda a verificar l'estat del propi esperit, em posa preguntes, ajuda a retrobar-me, m'anima i m'encoratja, m'encamina novament cap a Jesús. La nostra revista no ha volgut ser un instrument informatiu sinó una eina de relació personal mitjançant la paraula escrita. Allò que s'hi troba reflecteix una vivència que es vol comunicar, un anhel que es vol compartir, un pensament que pot ser il·luminador per a l'altre. El fonament és el que ens sustenta a tots: l'Evangeli de Jesús, que s'encarna en la vida gràcies a la pregària i a la caritat.

A partir d'aquest número EL BON PASTOR quedarà integrat dins la Càtedra de Teologia Pastoral (FTC – AUSP). Mn. Daniel Palau, director de la Càtedra, entrarà a l'equip promotor de la revista, la qual continuarà gestionada, com fins ara, per Mn. Norbert Miracle. La Càtedra, successora del Centre d'Estudis Pastoral (CEP), es va desplegant mitjançant una revista en paper (Quaderns de Pastoral), una col·lecció de llibres (Pastoral.O), editada pel CPL, el treball de dos grups de reflexió (joves, extraradis), i ara –limitant-nos a les activitats ordinàries– mitjançant la revista on-line EL BON PASTOR. La nostra revista serà l'instrument propi de la Càtedra al servei dels preveres, i reprendrà així la tradicional vinculació entre la reflexió pastoral i l'atenció als preveres, que són els qui treballen a ple temps com a pastors del poble de Déu.

En els temps que vivim, la solidesa espiritual del prevere i l'intercanvi personal entre preveres és absolutament necessari. En un temps de fragmentació dels coneixements, de dispersió existencial i de societats líquides caracteritzades per la precarietat en les relacions personals, la vida de l'esperit en l'Esperit guia i salva del naufragi. En la litúrgia de Divendres Sant es fa servir la imatge del naufragi per a indicar el valor redemptor de la creu de Jesús. Sense l'Evangeli ens enfonsaríem, i com Pere hauríem d'exclamar: «Senyor, salva'm!» (Mateu 14,30). En la façana del Naixement (portal de l'Esperança) de la Sagrada Família, Gaudí ho ha escrit en plural i amb grans lletres, en el penyal foradat damunt la mar que ha de travessar la fràgil barca de l'Església guiada per Pere: Salva nos! L'arquitecte de Déu ha subratllat la dimensió eclesial del text de Mateu 14 reconvertint el singular en plural: «Salva'ns!». Efectivament, sense la mà estesa i forta de Jesús, Pere –i, amb ell, qualsevol deixeble, particularment el prevere– seria víctima de la tenebra de l'abisme, de la força de mal que estira cap a la

pregonesa de la mort espiritual, la pitjor de les morts. L'Evangeli de Jesús, viscut amb força interior i compartit sense ocultacions, preserva el prevere del naufragi espiritual. Altrament, els vaivens i el sacseig provocats per tantes sol·licitacions provinents d'un món inestable i ambigu, acaben desconjuntant la voluntat i fereixen greument la joia de la vocació al ministeri.

El pas previ al desastre és la indiferència, és a dir, l'igualment de la vida de pregària i la burocratització de la caritat. En la Primera carta de Joan es diu que «hi ha un pecat que porta a la mort» (5,16). Aquest pecat és, avui, la indiferència progressiva, el refredament que entra dins el cor i et fa tornar superficial i buit, sempre a punt per a la brometa de to clerical i per a la mitja rialla autosuficient. Aquí és on la força de mal que actua en el món penetra de manera especial. El mateix Jesús ho anuncia en l'últim discurs abans de la passió –un moment en què el mal arriba al seu punt culminant. Diu Jesús: «el mal augmentarà tant, que es refredarà l'amor de la majoria (hê agapê tôn pollôn)» (Mateu 24,12). La caritat és com un foc que perd intensitat i arriba a apagar-se quan no es posa fre a la força de mal que actua en el món i que porta els deixebles a la perdició. Ningú no és immune a aquest refredament de l'amor. Perquè, com diu l'apòstol, «qui es pensi estar dret, que miri de no caure» (Primera carta als Corintis 10,12).

El gruix de relació que cada prevere té amb el Senyor, es mesura per la relació que aquell estableix amb els qui l'envolten. El refredament de l'amor es manifesta en el respecte absolut de la dignitat de l'altra persona, sigui qui sigui, sobretot de les persones que són més vulnerables (infants, joves, adults en dificultats). Si aquest respecte es perd, vol dir que s'ha entrat en el camp de mines que és la indiferència espiritual. Aleshores l'altre passa a ser, progressivament, «objecte» i deixa de ser «subjecte». Davant d'això, els recursos que té el seguidor de Jesús per tal de controlar el desig cec i insidiós són primer que tot espirituals, i passen per la pregària i la direcció espiritual –sense menystenir, òbviament, altres tipus d'ajuda, com ara la psicològica. Però cal insistir que els mitjans prioritaris són els que l'experiència cristiana multisecular designa com a «lluites contra les temptacions».

Els perills s'han de prevenir. Efectivament, cal prevenir situacions en què la persona perd el control de si mateixa i s'endinsa per camins de destrucció de l'altre (la víctima) i de destrucció de si mateix (el desig és un «boomerang» que colpeix el qui hi cau atrapat). En primer lloc, cal una recerca de l'equilibri entre els diversos moments i espais de la vida: el neguit, i la solitud i l'aïllament, són causa i efecte, són motiu i conseqüència de la inestabilitat espiritual i emocional. El prevere, com qualsevol altra persona humana, ha de viure «compensat» entre la contemplació i l'acció, entre l'amor a Déu i l'amor als altres. La pregària és la primera obra del cristià i de la comunitat cristiana.

En segon lloc, el prevere és un pastor, un home de la comunitat, pare que estima i és estimat, amic dels pobres i servidor dels malalts, esperança de molts i referent per a molts, malgrat el seu pecat i les seves infidelitats. Viure la donació de la pròpia vida és garantia de trobar més vida. Qui dóna la vida, la guanya (cfr. Marc 8,35). Qui està al costat del qui es troba en la necessitat, rep el consol del Senyor. La paternitat del prevere i el seu testimoni de gratuïtat –el celibat s’explica com a gest gratuït– són dos elements essencials, que, viscuts en la constància i la perseverança, condueixen a la joia de l’Evangeli. No és veritat que el celibat sigui causa directa o indirecta dels abusos i les males pràctiques que, tristament, han sortit a l’opinió pública, comesos per preveres i persones consagrades. El celibat no és una llosa insostenible, sinó una opció de vida que té a veure amb l’opció a favor del Regne de Déu (cfr. Mateu 19,12). I, com diu l’apòstol, «cadascú ha rebut de Déu el seu propi do» (Primera carta als Corintis 7,7). La decisió és refrendada pel carisma rebut.

En tercer lloc, ens hem de posar davant Jesús i el seu sant rostre, com a deixebles que no saben moltes coses i que encara les han d’aprendre, que han de canviar i convertir-se. Ens hi hem de posar com a Església, solidaris els uns amb els altres, carregant-nos el pecat de l’altre i no disculpant-nos com si aquest no ens afectés. Com diu el Sant Pare en la carta del 20 d’agost de 2018, citant Primera carta als Corintis 12,26, «quan un membre sofreix, tots els altres sofreixen amb ell». Cal pregar intensament per les víctimes, que han quedat marcades per toda la vida, i també pels qui les han agredides, ferint-les en la seva condició de filles de Déu i temples de l’Esperit Sant. Posats davant el sagrari, ens queda l’Evangeli, que és el tot, ens queda la persona i la paraula de Jesús, mestre i metge, que guareix les ferides i salva el món. Que el nostre comportament, com diu l’apòstol, sigui sempre «digne de l’evangeli del Crist» (Filipencs 1,27).

Proposta de creixença

Daniel Palau Valero

Prevere del bisbat de Sant Feliu de Llobregat

Director de la Càtedra de Teologia Pastoral
"Arquebisbe Josep Pont i Gol"

La recent creació de la càtedra de teologia pastoral ha significat ser, al mateix temps, un seguiment i una novetat en la reflexió teològica pastoral. Continuïtat perquè les diòcesis de casa nostra no abandonen el desig de pensar i proposar una pastoral sòlida pel poble de Déu; mutació perquè els escenaris socials es transformen i això també provoca un canvi en les inquietuds i les propostes d'acció eclesial. El que és cert és que són moltes les dimensions que la càtedra es proposa de vetllar i cuidar tant com pugui, i tant com sàpiga. Les il·lusions són moltes, les esperances també. De fet, però, la càtedra no voldria quedar ofegada pel reconeixement de l'existència de tantes necessitats pastorals del nostre temps, sinó més aviat, amb intel·ligència i paciència, voldria respondre sense angoixes a cada inquietud i a cada esdeveniment de la història, que no són altra cosa que una crida del bon Déu a la missió.

Precisament el papa Francesc ha convidat l'Església sencera a «una nova etapa evangelitzadora» (EG 1) marcada per l'alegria, per l'esperança, per la Pasqua de Jesucrist. L'impuls en la reflexió missionera dona peu, lentament si es vol, però incideix en la nova configuració d'un rostre per l'Església. La comprensió missionera ha passat a ser no l'apèndix final, «de sortida», de les nostres propostes, plantejament i vivències, sinó l'inici i la clau de comprensió, a partir de la qual ens atrevim a llegir, valorar i apreciar la proximitat del Déu de Jesús que s'acosta incansablement, misericordiosament, vers tots nosaltres. La missió no és una conclusió final dels nostres arguments, sinó el capítol dens que ens cal desplegar conjuntament, com a poble de Déu. Avui més que mai.

Al costat de la necessitat de subratllar de manera convençuda l'aspecte missioner, cal també fer una reflexió en veu alta sobre la necessitat de recomposar els nostres petits encerts. Aquesta restauració passa per rellegir les nostres iniciatives pastorals, les nostres especialitzacions, les nostres realitats en una marc nou. Aïllar-nos en petits móns és una temptació molt estesa. Aquest no és el camí. Seguint, encara, la reflexió del papa Francesc, ens adonem que «cada veritat es comprèn millor si se la posa en relació amb l'harmoniosa totalitat del missatge

cristià, i en aquest context totes les veritats tenen la seva importància i s'il·luminen les unes a les altres» (EG 39).

Aquestes dues realitats, la missió i la relació, venen a donar raó d'aquestes breus ratlles i de la gustosa acollida que la càtedra de teologia pastoral es disposa de fer envers la revista digital «El bon Pastor». Després de nou anys de publicació, la revista sacerdotal que ens ha acompanyat bàsicament en format digital, passarà a ser una realitat de la càtedra, però amb vida pròpia. Aquesta nova coordinació és un impuls fort, convençut, una proposta de creixença, una sinergia de voluntats.

Va ser una bona pensada que aquesta reflexió compartida entre sacerdots de les diòcesis catalanes, fos iniciat per donar resposta a una necessitat i a una petició del mateix papa Benet XVI, que l'any 2009 va convocar un any sacerdotal en motiu dels 150 anys del naixement del sant prevere d'Ars. Una manera d'estimular una renovació interior de la vida sacerdotal, així com de donar major visibilitat al testimoni dels preveres enmig del món. Va ser una bonica casualitat que aquesta revista prengués el nom de «El bon Pastor», doncs fou també aquest nom que emprà el canonge Carles Cardó quan just tenia 43 anys, per a una publicació mensual d'ajuda espiritual a la vida dels preveres del seu temps. Però, sobretot, ha estat un goig ben gran, per no dir immens, observar la gran quantitat d'articles, reflexions, idees i propostes que s'han anat plantejant al llarg d'aquests nou anys. Podem dir que aquesta revista ha estat molt plural, així ha volgut ser-ho des del primer número, i així seguirà sent-ho. Podem parlar, si em permeteu el símil, sense errar-nos massa, d'una veritable polifonia sacerdotal.

La revista «El bon Pastor» seguirà la seva trajectòria, el seu ritme, la seva presència digital, amb tota normalitat. Els números ens arribaran per correu electrònic, o podran ser consultats al portal www.elbonpastor.cat, com fins ara. Des de la càtedra de teologia pastoral, però, dins de la seva col·lecció de llibres «pastoral.doc», recollirà en una publicació les editorials d'aquests anys. El desig és el de donar visibilitat a un treball meritori de reflexió pastoral sobre el sacerdot i la vida pastoral del prevere. Serà una petita aportació, però serà també un testimoni per a seguir forjant un recolzament significatiu vers la vida de l'Església que té en els preveres aquells referents per fer proper «el servei de Crist Mestre, Sacerdot i Rei» a tot el poble de Déu, especialment als més desfavorits (PO 1).

També, i acabem, desitgem que la reflexió sacerdotal a casa nostra no s'esgoti. És a dir, que no sigui mai deixada i per tant, que el ressò de tantes veus que en els anys precedents s'han pogut manifestar, no cessin i que la revista «El bon Pastor» sigui un referent, volgut i estimat, per seguir compartint aquesta reflexió sacerdotal, també entre preveres de diverses generacions. Necessitem aquesta reflexió teològica, pastoral, existencial sobre el prevere, que sostingui i que impulsi la missió, que reforci el lliurament en el servei al poble de Déu, que

provoqui una més sincera conversió a la misericòrdia del bon Déu, que elevi el cor a una major configuració vers Crist, «El bon Pastor».

UN SOL COR I UNA SOLA ÀNIMA

«Els Sants Metges»

NORBERT MIRACLE I FIGUEROLA

Prevere de l'arquebisbat de Tarragona
Rector de la parròquia del Vendrell i notari de la
causa de canonització de Marià Mullerat.

Amb aquesta denominació coneixem els sants Cosme i Damià, dos germans siríacs del segle IV que moriren màrtirs durant la persecució de Dioclecià, i a qui es venera en nombroses esglésies i ermites de tot Catalunya.

Més a prop nostre tenim algunes figures excel·lents com a metges i com a cristians. A Catalunya destaca el Dr. Pere Tarrés Claret, metge, apòstol de la joventut i prevere, que fou beatificat per sant Joan Pau II l'any 2004 a Loreto, de qui molts esperem poder celebrar aviat la seva canonització i qui sap si el seu patrocini sobre tots els preveres catalans. «La seva figura com a home, metge i prevere és un exemple lluminós per als cristians del nostre temps», afirmà d'ell Joan Pau II a l'homilia de la beatificació.

D'aquí a poques setmanes, concretament el 23 de març, a la catedral de Tarragona serà beatificat un nou metge, Marià Mullerat Soldevila, laic i pare de família, assassinat per odi a la fe el 13 d'agost del 1936 als afores de la seva vila, Arbeca.

Nasqué a Santa Coloma de Queralt el 24 de març de 1897 i cursà els primers estudis a l'escola del poble fins als 13 anys. Després estudià intern a Reus al col·legi «Sant Pere Apòstol» dels Fills de la Sagrada Família. L'any 1914 ingressà a la Facultat de Medicina de Barcelona. Marià Mullerat va ser un estudiant brillant, i en els darrers anys de carrera va ser nomenat alumne intern pensionat de l'Hospital Clínic. L'any 1921, ja amb el títol de metge, s'instal·la a la vila d'Arbeca on s'havia casat amb Dolors Sans Bové i amb qui tingué quatre filles.

A més d'exercir la seva professió de manera vocacional, el Dr. Mullerat era un veritable apòstol. La revista «L'Escut» fou una de les seves principals realitzacions. Era una revista quinzenal de caràcter cultural, escrita en català i que es presentava com a «defensora de tota sana ideologia», en la qual hi escrivien «un estol de bons arbequins» que volien informar i formar els seus conciutadans. «L'Escut» és un fidel testimoni d'una societat rural que visqué la convulsa història del primer terç del segle XX, especialment sota la dictadura de Primo de Rivera, que intentà per tots els mitjans fer desaparèixer la llengua i la cultura catalanes.

A Arbeca Marià Mullerat va pertànyer a l'associació dels Exercicis Espirituals Parroquials. Es va inscriure en l'Apostolat de l'Oració i va ser president del grup de la Perseverança de la fe.

Com a metge són molt abundants les narracions que contenen la seva dedicació als malalts, especialment als més pobres, a qui sovint ajudava econòmicament i a qui no volgué abandonar quan li aconsellaren marxar del poble.

En esclatar la revolució l'estiu del 1936, Marià Mullerat tenia tots els números per a ser assassinat: era un catòlic militant que mai no s'havia amagat de la seva condició i a més era respectat a Arbeca com a persona d'ordre i consell. El dia 13 d'agost del 1936, quan la persecució contra l'Església era més virulenta a tot Catalunya, fou tret violentament del seu domicili familiar. Abans li havien robat els estalvis familiars. S'acomiadà de les seves quatre petites filles i de la seva esposa, demanant-li explícitament que perdonés els qui l'anaven a matar.

I encara, de camí cap al lloc del martiri, va curar un dels seus botxins que s'havia ferit, va fer la recepta per al fill malalt d'un altre i va donar el llistat dels seus pacients per tal que el fessin arribar a l'altre metge del poble.

Amb cinc detinguts més, el Dr. Marià Mullerat fou afusellat als afores de la població, a la carretera que porta a les Borges Blanques. Alguns dels testimonis van afirmar com en aquell moment exhortava els altres companys a la pregària. Que bé que s'escauen als nostres doctors Marià Mullerat i Pere Tarrés les paraules del papa Francesc parlant a una associació de metges catòlics quan els deia: «La identitat i el compromís del metge no només recolza en la seva ciència i competència tècnica, sinó principalment en la seva actitud compassiva —pateix-amb— i misericordiosa cap als qui sofreixen en el cos i en l'esperit. La compassió és d'alguna manera l'ànima mateixa de la medicina».

Tots dos van ser grans professionals de la medicina, tots dos van viure la seva vocació cristiana intensament, un com a espòs i pare de família, l'altre com a prevere, i ambdós com a apòstols de la joventut. Aquell tràgic estiu del trenta-sis el Dr. Mullerat morí màrtir, el Dr. Tarrés hi estigué a punt.

Els pares de l'Església solien denominar Crist, *Christus medicus*, Crist metge. I com diu Francesc, «Crist és el Bon Pastor que cuida l'ovella ferida i conforta la malalta; Ell és el Bon Samarità que no passa de llarg davant la persona malferida a la vora del camí, sinó que, mogut per la compassió, la cura i l'atén». Així van actuar els nostres sants metges catalans del segle XX.

Presents com el llevat

Del “jo” impermeable al “jo” porós a Déu

JOSEP GIL RIBAS

Prevere de l'arquebisbat de Tarragona
Professor de la Facultat de Teologia de Catalunya

El passat 26 de setembre, en la Lliçó inaugural del Curs acadèmic de l'Ateneu universitari Sant Pacià, de Barcelona, el prof. Xavier Morlans parlava de les “escletxes en el jo impermeable a Déu”. D’una banda, es proposava analitzar les causes religioses, filosòfiques i sociològiques que han dut a l’actual situació del “jo impermeable a Déu”, una expressió original del sociòleg catòlic canadenc Charles Taylor, és a dir, d’un “jo” resistent a la idea Déu. En efecte, a diferència del subjecte de l’època medieval naturalment porós a la vivència de Déu, el “jo” postmodern, fruit de l’evolució dels darrers tres-cents anys de pensament filosòfic i científic a Occident, és un “jo” autònom i impermeable a la idea de Déu, una evolució que es desenvolupa en vuit etapes: la “secularització” (s. XVII-XVIII, amb Kant com a figura representativa), el “secularisme” (s. XIX i inicis del s. XX, amb Feuerbach, Marx, Nietzsche i Freud, quan es diu No a Déu com a fonament transcendent de la realitat), el “totalitarisme” (a partir de 1917, quan es diu No a la condició humana de l’altre), el Modern contraposat al Clàssic (a partir de 1945, quan es produeix un desplaçament d’interès del saber filosòfic vers el saber empíric i tecnicocientífic, juntament amb l’aparició del personalisme humanista i cristià), la revolució cultural del 1968 (quan es desenvolupa una forta crítica radical contra l’autoritat, la tradició, la figura paterna i el passat, amb un elogi entusiasta de l’autogestió, l’anomenat “amor lliure” i l’assemblearisme), la postmodernitat (a partir dels anys vuitanta, amb la crisi dels grans sistemes i l’entronització del pensament feble), el culte al “jo” (a partir dels anys noranta, amb l’afebliment de tota mena de vincles i lligams), i el transhumanisme, a partir del 2000, amb la nova mutació de l’animalisme. I, com a resultat de tot plegat, la imposició d’un “jo” desvinculat i tecno-omnipotent.

D’altra banda, Xavier Morlans fixava la seva atenció en les “escletxes”, en aquest “jo”, seguint els camins esbossats per pensadors de casa i de fora de casa que s’han obert pas amb una fenomenologia de la generació humana, una fenomenologia travessada per la presència dels afectes, que comporta la pregunta pel “sagrat” i porta a plantejar obertament el caràcter necessàriament fiducial de la

condició humana. A partir d'aquestes dues anàlisis, l'autor proposa algunes orientacions sobre com oferir la novetat de la fe cristiana a través de les dites escletxes, orientacions que culminen en la invitació a una relació personal amb Jesucrist, com a Mediador de l'amor incondicional de Déu.

D'aquestes escletxes en subratllo dues: la ferida que causa la contemplació de la bellesa i la indignació que produeix el patiment dels innocents. Cada cristià i cada cristiana en els seus ambients quotidians, amb el millor testimoni de vida i d'acció, han de saber passar l'anunci de la bona notícia de l'amor de Déu manifestat en Jesucrist i han de saber fer-ho amb un llenguatge i estil que empatitzi d'entrada amb les escletxes del "jo" impermeable a Déu per ajudar-lo a esdevenir un "jo" porós a Déu.

Deixebles de l'Evangelí

El cardenal Francesc d'Assís Vidal i Barraquer (1868-1943). La dignitat de la consciència (II)

MANUEL M. FUENTES GASÓ

Prevere de l'arquebisbat de Tarragona
Canonge arxiver

L'empatia

El Dr. Rial l'informava puntualment dels bombardeigs indiscriminats que sovintejaven a Barcelona, Tarragona i Reus, entre d'altres poblacions catalanes. El cardenal feia arribar al Vaticà el pànic dels seus habitants, tot demanant la intervenció pontifícia pel cessament dels bombardeigs a la població civil. El 10 de maig de 1938 els diaris barcelonins es feien ressò de la gestió que en aquest sentit el papa Pius XI havia fet davant del govern de Salamanca. Al general Franco no li va plaure pas la intromissió pontifícia en allò que ell considerava afers interns del seu govern.

Malgrat que la seva pròpia persona es trobava, com a exiliat, en una posició molt feble, mai no va dubtar a fer gestions per tal d'ajudar i facilitar la llibertat d'altres exiliats o presoners. Es va interessar personalment, entre d'altres, per la sort de Manuel Carrasco i Formiguera, executat finalment pels franquistes, i per Ventura Gassol i Rovira, antic conseller de cultura de la Generalitat de Catalunya, detingut i empresonat a la presó d'Aix-de-Provença, l'octubre de 1941, que havia d'ésser lliurat als alemanys pel govern de Vichy. Els francesos l'entregarien a la Gestapo i aquesta el lliuraria al govern de Burgos. Era fàcil imaginar que podia acabar afusellat com el president Lluís Companys. L'acció del canonge Carles Cardó i del cardenal Vidal i Barraquer, que ho comunicà a Pius XII, va provocar que el mateix pontífex demanés el seu alliberament al govern de Petain. Les gestions també van afavorir a Josep Tarradellas i Martí Feced empresonats juntament amb Gassol. La seva acció humanitària, impregnada, com no podia ésser d'altra manera, de la seva pregona fe, mai no fou destorbada per la ideologia d'aquells a qui volia ajudar. La defensa dels febles, amb els qui compartia la nuesa de l'exili, el van fer més fort interiorment.

La reconciliació

Per altra banda, considerava que un món nou no es podia bastir sobre la barbàrie de la violència engendrada durant els anys de la guerra i sobre les seqüeles de la venjança i la repressió indiscriminades. Només el perdó i la

misericòrdia podien engendrar un món realment nou. No és gens estrany, per tant, que el mes de novembre de 1937 el Dr. Rial li proposés que, un cop acabada la guerra, el darrer diumenge, dels quatre dedicats a la reparació i el desgreupe pels estralls de la persecució religiosa, es celebrés a la catedral de Tarragona un “ofici de difunts i oració fúnebre per tots els morts des del 19 de juliol 36, sense distinció de colors”. Tanmateix, com sabem, a l’acabar la guerra les coses van anar d’una altra manera.

La repressió

Vidal i Barraquer opinava que el desenvolupament ràpid dels esdeveniments comportava una pròxima, segura i ferotge repressió contra els vençuts. El cardenal, malgrat considerar-la ja com un mal inevitable, pensava que calia esforçar-se, tant com fos possible, per tal de minimitzar-ne els efectes. Així, el 9 de juny del 1938, deia a Pacelli el que, segons ell, calia fer amb la repressió: “No es posible ni justo extinguir a todos los extremistas. Deberá juzgarse y aplicarse la ley a los autores de delitos. Lo fundamental es que el gobierno y las instituciones públicas queden en manos de personas rectas, competentes y sensatas. Lo demás con celo, prudencia y tiempo se irá arreglando. Espanta una victoria extremista que ponga las riendas del estado en manos extremistas. La paz cimentada en la violencia no puede durar y a la corta o la larga produce efectos diametralmente opuestos”.

Entre tots els neguits, allò que més preocupava a Vidal i Barraquer era la fòbia anticatalana dels militars revoltats i dels militants dels partits de dreta i d’ultradreta que els recolzaven. Tampoc en això el cardenal no es va equivocar, perquè d’una manera immediata va resultar evident. Ja el setembre de 1936 expressava els seus temors, fonamentats en la seva experiència personal durant la Dictadura de Primo de Rivera.

A l’audiència de l’1 de desembre de 1940, el cardenal va lliurar un informe al pontífex on insistia, una vegada més, en la gravetat de la situació que es vivia a Catalunya respecte a l’ús públic del català. El cardenal tarragoní opinava que una situació malaltissa com a aquella afectava molt negativament, no solament la pastoral, sinó també la mateixa presència de l’Església a Catalunya. Reflexionava sobre aquell penós estat de coses dient: “Añádase a ello que en Cataluña la antipatía con que forzosamente se ha de ver que algunos de los más destacados miembros de la jerarquía eclesiástica hayan hecho causa común con las autoridades políticas, en el afán de perseguir arraigados sentimientos regionales, imponiéndoles en los actos del culto y aún en los mismos rezos una lengua que no es la propia materna, en muchos casos no comprendida por la gente del pueblo, que por solo hecho de ser casi exclusivamente la de los guardias Civiles, agentes de policía, funcionarios del ramo de administración del Estado, etc., con los cuales el pueblo solo trata de ordinario asuntos enojosos, debe ser mirada ya por ellos con cierta prevención de odiosidad. Y se da además el caso doloroso que la Iglesia que,

por ser catòlica, habla todas las lenguas de todos los países, y que por el solo hecho de ser incompatible con alguna de ellos por humilde que fuese dejaría de serlo, en aras de un cesarismo violento sacrifica sus sagrados derechos en menoscabo de la eficacia de sus ministerios en la santificación de las almas”. A l’arquebisbat de Tarragona, durant el primer franquisme, molts preveres van maldar perquè la llengua catalana pogués ressonar en públic, encara que només fos dins dels temples. I, això, malgrat les denúncies, amenaces de deportacions i multes imposades per l’autoritat militar i per alguns ajuntaments franquistes.

Epíleg

El cardenal Francesc d’Assís Vidal i Barraquer moria a Fribourg el 13 de setembre de 1943. Moria a l’exili de Suïssa perquè el general Franco, acabada la Guerra Civil, no li havia permès retornar a Espanya. Un factor fonamental de la seva oposició va ser, sens dubte, la negativa del cardenal a signar la carta col·lectiva de l’episcopat espanyol, d’u de juliol de 1937, que legitimava el seu cop d’estat contra el règim legal de la II República espanyola. Tanmateix, hi havia encara un motiu més important i pregon, tant, que venia arrossegant-se des dels temps del Directori Militar: el règim el considerava un “separatista” que volia crear una “Iglesia regional catalana”. L’onze de maig de 1978 les despulles del cardenal de la pau finalment reposaven a la seva seu de Tarragona, a la capella de Sant Fructuós. El Dr. Josep Pont i Gol, un dels seus successors i continuador d’algun dels seus projectes, era qui ho havia fet possible.

El cardenal sempre va saber el que deia i especialment allò que feia. Mai no va ésser un somiatruites. La seva actitud d’home creient, tant cristiana com ètica, apel·la a la nostra consciència còmoda i adormida i ens recorda que val la pena comprometre’s en l’únic camí que ens ennobleix com a persones, que ens porta a la meta d’assolir una humanitat molt més humana, i, per tant, molt més a prop del que Déu vol.

El missatge de compromís i reconciliació del cardenal Vidal i Barraquer ens aporta una hermenèutica per a comprendre l’essència del món contemporani: el respecte a la pluralitat i la participació activa i enriquidora en la diversitat per a poder començar a transformar ara i aquí la nostra realitat quotidiana.

L’epitafi de Gregori VII s’escau a qui fou considerat “el cardenal de la Pau”: “He estimat la justícia i he odiat la iniquitat; per això moro exiliat”.

(Segona part de la conferència pronunciada per Mn. Manuel M. Fuentes al Palau de la Generalitat el 7 de novembre en l’acte de commemoració de l’Any Vidal i Barraquer)

Rentar els peus

Les Xarxes Socials

JORDI CALLEJÓN

Prevere del bisbat de Girona
Delegat Diocesà de Pastoral de Joventut

El famós filòsof polonès Zygmunt Bauman, en una entrevista al diari l'any 2013, afirmava que «Tot és més fàcil a la vida virtual, però hem perdut l'art de les relacions socials i la amistat». No és descobrir la sopa d'all si m'atreveixo a dir que les xarxes socials han transformat la nostra manera de viure, de relacionar-nos, de comprendre el món, però d'aquesta frase de Bauman em crida l'atenció que no culpabilitza els joves d'aquest fenomen sinó que ens posa tots en el mateix sac.

Com el filòsof polonès, crec que aquest fenomen és inter-generacional, encara que els adolescents i els joves són l'exponent màxim perquè han nascut dins d'aquest ambient, però que tiri la primer pedra qui quan marxa de casa i es deixa el mòbil no torna a buscar-lo, o qui no perd el temps xafardejant la vida de les seves amistats.

Crida molt l'atenció el concepte de vida, d'amistat i de like de les xarxes socials. Fixem-nos en la xarxa social per excel·lència en aquest moment entre els joves, Instagram.

A Instagram tot el que hem d'ensenyar és la wonderful life, és a dir, que la vida és maca per definició, que tot és rialla i que el més important de la meua xarxa social sóc JO. El titular del compte d'Instagram surt a gairebé totes les fotografies que té: si va a París, la Torre Eiffel sortirà difuminada al fons de la fotografia, a primer pla evidentment el seu Ego en forma de selfie. A la vida real tots sabem que no tot és tan bonic i que és complicat viure i sobreviure en el nostre món. La xarxa maquilla la duresa, l'esforç per a la vida, els models d'aquesta vida light i fal·laç són els instagramers o influencers, que són per als adolescents i els joves veritables models d'èxit.

El concepte d'amistat també crida l'atenció. Una cosa és tenir amics a la vida real i una altra a la vida virtual. Conec gent amb un grup d'amistat reduït però amb un facebook a vessar d'amistats. El que ratlla el ridícul és que quan es troben pel carrer ni se saluden o no estableixen una conversa. Amb el grup de joves m'ha passat estar tot el dia amb ells de sortida, fent grup, i a la nit obrir-me pel Whatsapp i tenir una conversa profunda a partir d'una inquietud... és més fàcil a la vida virtual (com diu Bauman) amagar-se darrera d'una pantalla i obrir-se a l'altre.

Ara bé, l'èxit d'una persona, realment el que fa que hi hagi un abans i un després són els likes que té en el seu post o les visites a la insta-stories! El postureig (qui no fa postureig!) és el camí per aconseguir likes. Qui té likes té reconeixement. No ens atrevirem a dir-li que està molt guapa o guapo, o que m'agrada el pentinat com li queda, però sí que li posarem un like a la seva xarxa social i llestos...

Torno al principi del text. Caiem en l'error quan això ho agafem com una crítica als joves, quan els estigmatitzem dient que són diferents de les altres generacions... Nosaltres fem el mateix, però en un altre grau! Tota aquesta generació, com tothom, té necessitat de relacions sòlides, de sentir-se profundament estimats, de ser valorats i sobretot de ser feliços en plenitud! A tots ells els hem d'evangelitzar, els hem d'oferir la proposta de Jesús d'una manera senzilla i plena... però ho hem de fer com ells són, tal com viuen, com senten, de la manera com es relacionen...

El primer dia d'escola al centre on treballa fent classes de religió vaig entrar a una classe de tercer d'ESO, em vaig presentar, vaig presentar l'assignatura... els vaig fer riure, i durant una hora s'ho van passar bé. Quan vaig sortir de la classe més de la meitat dels alumnes em van agregar a la seva xarxa social. Els vaig acceptar perquè vaig comprendre dues coses:

La primera, que els vaig caure bé i això en algú més gran que ells, i que és professor, és difícil; i la segona, que podrien seguir en directe la vida d'un prevere sense filtres ni maquinacions i aquesta seria la millor manera de començar un bonic procés d'evangelització que continuarà a classe, preguntant per ells i la seva família, parlant de Jesús i compartint amb esperança els goigs i les penes que anirem vivint tant ells com jo durant els anys que anirem compartint.

Reclinats sobre el pit del Senyor

El valor espiritual del vincle jurídic de la incardinació

DAVID CODINA

Prevere del bisbat d'Urgell
Secretari General i Canceller

La darrera edició del “Directori pel Ministeri i la Vida dels preveres” subratlla clarament en el seu n. 35 com «la incardinació en una determinada Església particular o en una prelatura personal, o en un institut de vida consagrada o en una societat que gaudeixi d’aquesta facultat constitueix un autèntic vincle jurídic que té també valor espiritual, ja que en ella brolla la relació amb el Bisbe en l’únic presbiteri, la coparticipació en la sol·licitud eclesial, la dedicació a la cura evangèlica del Poble de Déu en les condicions concretes històriques i ambientals».

Per tant, més enllà de la importància jurídica innegable de l’institut de la incardinació (de la qual naixeran drets i deures envers el prevere, i alhora, del prevere envers l’estructura incardinant), aquesta comporta una sèrie d’actituds i d’opcions espirituals i pastorals concretes que no es poden menystenir ni obviar. A tall d’exemple, i sense voler ser exhaustius, n’anomenem tres:

- la gratuïtat, perquè «la incardinació assenyala una realitat de gràcia preexistent a la determinació jurídica». Així, el prevere viu la seva pertinença i dedicació a la seva Església particular com un do i una gràcia, no simplement com una obligació jurídica extrínseca.

- L’esponsalitat, ja que el prevere «està cridat a reviure en la seva vida espiritual l’amor del Crist Espòs envers l’Església esposa». Gràcies a la vinculació amb el seu Bisbe aquest amor a l’Església universal es concreta en un amor a l’Església particular. Convé que l’amor a l’Església universal es concreti en l’Església particular per esdevenir encarnat i real i evitar, d’aquesta manera, el perill de ser abstracte i buit d’un concret contingut.

- la diocesaneïtat: s’és cristià en l’Església diocesana i s’és prevere també en l’Església diocesana. En virtut del sagrament de l’orde, el prevere s’insereix en el presbiteri com en una vertadera família i unitat de fe, i en virtut de la incardinació aquesta pertinença es fa patent en quedar integrat en un presbiteri concret en l’àmbit d’una Església particular, amb el seu caràcter carismàtic i jurídic propi, no estrictament dependent del sagrament. Es creen una sèrie de relacions dins de l’Església i, en especial, amb el Bisbe i els altres preveres, que no

només tenen una rellevància jurídica, doctrinal o pastoral, sinó també espiritual en ordre a la santificació del prevere mateix.

Podríem dir que l'espiritualitat presbiteral és la mateixa per a tots, en el sentit que només té com a única font el sacerdoci de Crist, però que la resposta a aquesta crida ve "acolorida" per l'espiritualitat pròpia de l'Església particular, és a dir, una espiritualitat diocesana. Així, la història de la diòcesi, la seva cultura, els seus sants propis, les seves tradicions litúrgiques, la seva devoció popular, el seu tarannà, la seva configuració, el seu "trempe pastoral"..., són elements que alimenten i nodreixen l'espiritualitat del prevere diocesà i que en cap cas no es poden considerar superficials o innocus.

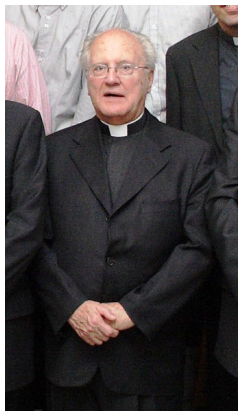
En aquest sentit, la darrera *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*. El do de la vocació presbiteral té en compte aquesta perspectiva quan afirma que «La referència a l'Església local de pertinença constitueix, no obstant això, el context imprescindible del procés formatiu. L'Església local representa, al mateix temps, el lloc on les regles del discerniment vocacional trobaran aplicació i on es valoren els progressos realitzats pels individus cap a la maduresa humana i cristiana requerida per a l'ordenació presbiteral.» Això es reforça quan la *Ratio* enumera entre els agents de la formació sacerdotal dels seminaristes el presbiteri diocesà: «Que el clergat de l'Església particular romangui en comunió i sintonia profunda amb el bisbe diocesà, compartint la sol·licitud per la formació dels candidats, mitjançant la pregària, l'afecte sincer, el suport i les visites al Seminari [...].»

Finalment, voldria destacar un darrer aspecte de la incardinació com a valor espiritual: la comunitat. Aquesta perspectiva eclesial de l'espiritualitat sacerdotal ha de gestar en el pastor actituds i disposicions relacionals. Perquè neix en el si de l'Església, que és misteri de comunió, la identitat del prevere posseeix un aspecte essencialment relacional. No es podria entendre -no s'ha d'entendre!- un prevere aïllat, sol i desvinculat de l'Església universal que es concreta realment i efectivament en l'Església particular. La *Ratio* ens ho recorda quan insisteix en la importància de la fraternitat sacramental dels preveres com a valuosa ajuda per a la formació permanent dels sacerdots. La comunitat ajuda el prevere a viure de forma real i concreta la comunió, a escoltar i viure les seves exigències i a servir-les. La comunitat, que alimenta l'espiritualitat del prevere, l'ajuda a superar el risc de reduir la comunió a quelcom íntim, sense implicació real. Al contrari, la vivència de la comunió, a través de la comunitat, es posa a prova en les relacions personals quotidianes que s'estableixen amb els membres de l'Església particular.

I això és així perquè l'espiritualitat sacerdotal, que és animada per la caritat pastoral, és espiritualitat de relació: amb el bisbe, amb els altres membres del presbiteri i amb tots els components de l'Església particular.

Tot el que fins ara hem dit, cal que sigui tingut en compte sense menystenir que el do espiritual que els preveres reben en l'ordenació no els prepara només a una missió limitada i restringida, sinó al servei de l'Església universal missionera.

Els successors dels Apòstols i els seus immediats col•laboradors en l'Església local, continuen l'encàrrec missioner universalista confiat per Crist. «Tots els bisbes, mitjançant la comunió jeràrquica, participen en la sol•licitud de l'Església universal». Ser cooperador del bisbe diocesà suposa compartir amb ell la seva responsabilitat missionera. Així, la responsabilitat missionera efectiva serà un senyal i fruit espontani de la vitalitat espiritual i apostòlica d'una Església local i del seu presbiteri.

Un bisbe ens parla

Mons. Jaume Traserra

+ XAVIER NOVELL I GOMÀ

Bisbe de Solsona

La setmana passada va morir el bisbe emèrit, Mons. Jaume Traserra. Molts el recordeu. Home d'extraordinària formació, avesat pastoralment a la immensa Barcelona. Molts, quan el nomenaren bisbe de Solsona, varen considerar que tenia massa vàlua i massa experiència per enviar-lo a una diòcesi petita i rural. Ell, però, va ser feliç a casa nostra. Va venir content, va treballar amb il·lusió, va establir vincles estrets amb sacerdots i laics i va repetir sempre: "aquí he viscut els millors anys de la meva vida!"

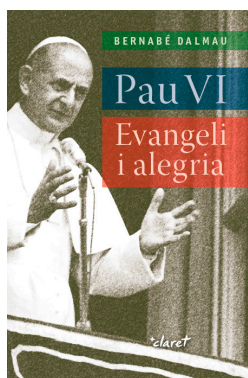
N'hi haurà que explicaran la seva obra, però no poden recordar la seva vida espiritual, les seves relacions interpersonals i la seva sensibilitat. Home gelós de la seva privacitat i de la seva intimitat, no acostumava a parlar d'ell, no trencava fàcilment la barrera natural que establia en públic i no es permetia exterioritzar els seus sentiments.

Home fidelíssim a l'oració de l'Ofici Diví i a la celebració diària de la Santa Missa. Mai va dispensar-se ni d'una cosa ni de l'altra, ja fos per malaltia o per circumstàncies majors; aquests darrers temps s'unia a l'Ofici Diví que li resava en veu alta als peus del seu llit. Gaudia estudiant i meditant la Sagrada Escripura i les grans obres dels mestres espirituals. Tot i llegir molt, mai ningú arrabassà el primer lloc a Sant Joan de la Creu. Devot de la Mare de Déu des dels seus anys de congregant a la Companyia de Jesús, sempre estava prompte al rés del Sant Rosari. Els darrers moments conscient de la seva vida els va passar escoltant fragments del Kempis sobre la vida eterna. Era el llibre que més va meditar els darrers mesos.

Un bon grup de capellans i laics vàrem gaudir de la qualitat del seu tracte. Amb els amics era comunicatiu, afectuós, comprensiu, acollidor, simpàtic, ocurrent, graciós, educat i respectuós. Tenia una gran dimensió paternal molt bella amb els més joves. Dins i fora de la diòcesi, som un bon grup els que li devem la formació a l'estranger o la confiança en tasques pastorals. Per a mi, que vaig conèixer amb ell nou anys, allò que resumeix millor la qualitat del seu tracte personal és que mai vàrem tenir una discussió.

No estava avesat a manifestar els sentiments, però era una ànima sensible. Li agradava la música, l'art, la poesia. El seu esbarjo del diumenge a la tarda eren els concerts de cap d'any a Viena o les grans òperes. Gaudia als grans museus i s'emocionava amb la poesia del segle d'or espanyol. A mesura que arribava la fi del seu pontificat, va permetre's algunes llicències i en algunes celebracions hom el va poder veure emocionat en les festes de la Mare de Déu de Queralt, a la terra paterna, o en algunes festes de la Mare de Déu del Claustre, a la seva Solsona d'adopció.

Ens ha deixat un gran bisbe, que Déu el tingui a la glòria i des d'allí intercedeixi per tota la diòcesi, especialment per les vocacions sacerdotals que tant necessitem.

Hem vist, hem llegit.

Pau VI, Evangeli i alegria

Bernabé Dalmau

Monjo del Monestir de Montserrat

La primera vegada que vaig escriure sobre el papa Pau VI fou l'endemà de la seva mort. Semblava oportú que el públic català tingués a l'abast un esbós biogràfic del papa, acabat de traspasar. Hom endevinava que el pontífex ocuparia un lloc important en la història però els darrers anys de pontificat fou summament imprès. Calia mostrar el personatge en la seva dimensió humana, totalment dedicat a l'Església. Dimensió abocada a ser contemplada en el futur sota el prisma personal que el caracteritzà sobretot els últims quinze anys, els de ministeri de bisbe de Roma i, doncs, de pastor universal. Home i papa podien sintetitzar l'enfocament de la descripció, sempre amarada de textos, d'un baró de Déu certament venerable.

Més a prop dels nostres dies, arran de la beatificació, em semblà que, enllà del currículum i de la descripció de les moltes coses que va fer, potser calia posar l'accent en la seva ànima. Ja que l'Església el glorificava amb el reconeixement de les seves virtuts, era l'hora d'aprofundir el seu tremp espiritual, viscut personalment però destinat a ser transmès als altres. Internacionalment sorgiren molts escrits que, superant polèmiques cada vegada més allunyades en el temps, anaven més a fons i començaven a fer del personatge històric un veritable model a tenir en compte. També era bo que això es donés a casa nostra.

Ara la futura canonització m'ofereix l'oportunitat de completar una trilogia fixant-me en l'actualitat del seu itinerari en relació amb la vida actual de l'Església, en concret amb el missatge del papa Francesc que és el pontífex que ha aprovat la canonització i la proclamarà. Des d'ara, Pau VI serà objecte d'un culte universal en el grau màxim que l'Església concedeix a aquells que han viscut la fe cristiana amb un gruix que els fa, a més de models, intercessors. És, doncs, oportú d'esbrinar com pot parlar encara als cristians d'avui i a tots els homes de bona voluntat.

El lector potser ja haurà advertit, en el títol del llibre, que els mots annexats aquesta vegada al nom del papa Montini són els conceptes amb què el papa Francesc exposà el text programàtic del seu pontificat. No es tracta de presentar Pau VI com un precursor de Francesc –cosa que, a més d'anacrònica, seria

injusta—, sinó de veure com en l'afaiçonament de la personalitat pastoral del papa actual hi ha unes arrels que ell ha pouat del magisteri del qui ara serà sant. I aquest serà l'objectiu primordial d'aquest llibre, per enllaçar, així, l'esdeveniment de la canonització del papa Montini amb el moment present de la vida de l'Església liderada pel papa Francesc, que no ha dubtat d'afirmar: “Sóc el primer papa que no ha pres part en el Concili i el primer que ha estudiat la teologia en el postconcili i, en aquell temps, per a nosaltres la gran llum era Pau VI”.

“Evangeli i alegria”, “L'alegria de l'Evangeli” són conceptes intercanviables i en certa manera tautològics, perquè tothom sap que “evangeli” sol ser traduït per “bona nova, missatge joiós, notícia alegre”. Endinsem-nos-en, doncs, en tot el que sobre això ens diu Pau VI: és el regal que fa a l'Església en ocasió de la seva canonització.

(Introducció del llibre *Pau VI, Evangeli i alegria*. Editorial Claret)

Revista per a preveres

EL BON PASTOR
